

**VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ -
TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA**
HORNICKO-GEOLOGICKÁ FAKULTA
Institut environmentálního inženýrství

VÝVOJ PASTEVECTVÍ A SALAŠNICTVÍ NA JABLUNKOVSKU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor práce: Pavlína Bartošová
Vedoucí práce: Ing. Jiří Kupka, Ph.D.

2013

VŠB – TECHNICAL UNIVERSITY OF OSTRAVA
FACULTY OF MINING AND GEOLOGY
Institute of environmental engineering

**THE DEVELOPMENT OF ALPINE
FARMING AND PASTORALISM IN THE
JABLUNKOV REGION**

BACHELOR'S THESIS

Author: Pavlína Bartošová
Supervisor: Ing. Jiří Kupka, Ph.D.

2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Hornicko-geologická fakulta
Institut environmentálního inženýrství

Zadání bakalářské práce

Student: **Pavčina Bartošová**

Studijní program: B2102 Nerostné suroviny

Studijní obor: 3904R005 Environmentální inženýrství

Téma: **Vývoj pastevectví a salašnictví na Jablunkovsku**
The Development of Alpine Farming and Pastoralism in the Jablunkov Region

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je podchytit minulost a současnost pastevectví a salašnictví na Jablunkovsku. Práce jako taková je však postavená rovněž na vlastním terénním šetření (fotodokumentace) a na rozhovorech s regionálními znalci a starousedlíky.

Seznam doporučené odborné literatury:

SHULHAUSER, Tadeusz. Kozubowa. Vendryně: Beskydy, 2009. ISBN 978-80-904165-4-3.

ŚLIWIŃSKI, Wojciech. Szalasy pasterski w Górcach. Nowy Sącz, 1986

ŠTIKA, Jaroslav. Valaši a vlaško: O původu Valachů, valašské kolonizace, vzniku a historii moravského Valašska a také o karpatských salaších. první. Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm:

Tiskárna TG TISK s.r.o. Lanškroun, 2007. ISBN 978-80-254-0836-0.

TOMOLOVÁ, Věra, Ivo STOLARÍK a Jaroslav ŠTIKA. Těšínsko. Muzeum Těšínska: Tilia, 1997. ISBN 80-86101-00-2.

ŽÁČEK, Rudolf. Vybavení salaše v roce 1667. Těšínsko. 1993, č. 1, s. 18.

Regionální časopisy a sborníky (Těšínsko, Časopis SZM, Acta Musei Beskidensis aj.)

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

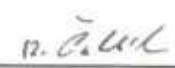
Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jiří Kupka, Ph.D.**

Datum zadání: 31.10.2012

Datum odevzdání: 30.04.2013

prof. Ing. Vojtech Dirner, CSc.
vedoucí institutu

prof. Ing. Vladimír Slivka, CSc., dr.h.c.
děkan fakulty

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá vývojem pastevectví a salašnictví a dochovanými přírodními znaky v krajině Jablunkovska. Salašnický způsob chovu se na Jablunkovsku datuje od 16. století, kdy přišli valašští kolonisté. Zjištěno bylo, že v krajině se doposud nacházejí charakteristické prvky této kolonizace. V rámci této práce byly některé tyto prvky zdokumentovány.

Klíčová slova: pastevectví, salašnictví, Valašská kolonizace

ABSTRACT

This thesis deals with the development of alpine farming and a pastoralism and natural features in the landscape Jablunkov region. Mountain farming method to Jablunkov dates from the 16th century, when it came Wallachian colonists. The findings were that in the country so far are characteristic elements of this colonization. In this work, some of these elements have been documented.

Keywords: pastoralism, alpine farming, Wallachian colonizatio

PROHLÁŠENÍ

Celou bakalářskou práci včetně příloh, jsem vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

Byla jsem seznámena s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. - autorský zákon, zejména § 35 – využití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a využití díla školního a § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3).

Souhlasím s tím, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že údaje o bakalářské práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé bakalářské práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO.

Souhlasím s tím, že bakalářská práce je licencována pod Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported licencí. Pro zobrazení kopie této licence, je možno navštívit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>

Bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu o komerční využití z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona.

Bylo sjednáno, že užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu komerčnímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 30.4. 2013

Pavla Bartošová

Pavla Bartošová

Poděkování

Touto cestou chci poděkovat vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Kupkovi, Ph.D. za projevenou ochotu a odborné vedení při zpracování bakalářské práce. Za provedení po oblasti Jablunkovska a k dodání cenných informací děkuji Ing. Michalu Milerskému, Ph.D. Dále bych chtěla poděkovat rodičům za podporu a umožnění studia.

OBSAH

ÚVOD A CÍL PRÁCE.....	9
1 CHARAKTERISTIKA PASTEVECTVÍ A SALAŠNICTVÍ.....	10
1.1 Význam pastevectví v krajině.....	11
1.2 Salašnictví na Valašsku	13
1.2.1 Valaši a Gorale.....	13
1.3 Charakteristika flory a fauny Moravskoslezských Beskyd.....	14
2 HISTORIE SALAŠNICTVÍ A PASTEVECTVÍ NA JABLUNKOVSKU.....	15
2.1 Vyobrazení salaše na Nigriniho mapě Těšínská	16
2.2 Tradiční zvyky a obyčeje na Jablunkovsku	18
2.2.1 Salašnické obyčeje	18
2.3 Salašnické stavby	18
2.3.1 Koliba - Srub.....	19
2.3.2 Koliba – Polosrub	19
2.3.3 Košár.....	20
2.3.4 Pajta	21
2.4 Současný život na Jablunkovsku	21
3 POPIS ZKOUMANÉHO ÚZEMÍ A JEHO VYMEZENÍ.....	22
3.1 Geologické a geomorfologické poměry Jablunkovska.....	22
3.1.1 Jablunkovská brázda	22
3.1.2 Jablunkovské mezihoří	23
3.1.3 Slezské Beskydy	24
3.1.4 Moravskoslezské Beskydy.....	25
3.2 Klimatické a hydrologické poměry.....	26
3.3 Fytogeografická charakteristika Jablunkovska.....	26
3.4 Zoogeografická charakteristika Jablunkovska.....	27
3.5 Ochrana přírody	27
4 METODIKA.....	29
4.1 Práce v terénu.....	29
4.2 Práce s literaturou a ikonografickým materiálem	29
5 VÝSLEDKY	30
6 DISKUZE	33
ZÁVĚR	35

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	36
SEZNAM OBRÁZKŮ	40
SEZNAM FOTOGRAFIÍ.....	41
SEZNAM TABULEK.....	43
SEZNAM PŘÍLOH.....	44

ÚVOD A CÍL PRÁCE

Chov ovcí je v dnešní době jednou z priorit v zemědělství. „A proč právě ovce?“ Udržují krajinu v horských a podhorských oblastech v kulturním stavu a zcela využívají travních porostů. Jednou z jejich charakteristických vlastností je jejich velká přizpůsobivost k pastevnímu chovu a využití i tzv. absolutních zdrojů krmiv, které by jinak zůstaly nevyužity.

V historii bylo pastevectví ovcí nejvíce rozšířeným druhem hospodaření. Pro chovatele to byl nejvýhodnější zdroj obživy. Salašnický způsob chovů významně ovlivnil přírodní krajinný ráz v oblasti Jablunkovska.

V současné době se ovce opět objevují na horských pastvinách, kde se jejich chov vrací k původní tradici. Významnou roli ke znovuoobnovení pastevectví a salašnictví mají salašnické spolky, občanské sdružení a CHKO Beskydy.

Cílem bakalářské práce je prozkoumat vývoj pastevectví a salašnictví na Jablunkovsku. Pomocí vlastního šetření v terénu a rozhovory s regionálními znalci a starousedlíky.

1 CHARAKTERISTIKA PASTEVECTVÍ A SALAŠNICTVÍ

Pod pojmem salašnictví rozumíme označení sezónního chovu ovcí na horských pastvinách, které se od běžného chovu liší ustájením a pasením spolu s hovězím dobyt看em (ŠTIKA, 1973). Salaši se původně označovala stáda ovcí, až později se rozšířil na celý pastevní areál. Tento druh hospodaření byl důležitým zdrojem obživy pro všechny horské pasekáře. Aby se chov ovcí vyplatil a byl efektivní, sdružovali se horalé do salašnických spolků. Členem tohoto spolku se mohl stát každý, kdo vlastnil nebo měl právo užívat horskou pastvinu. Bylo zvykem, že na tři hektary pastvin platila jedna výsada, což znamenalo mít na společných pastvinách jednu krávu a sedm ovcí. Schůze nebo-li „grómady“ určovaly činnost spolku. První grómada se vždy konala na jaře (ŠÁCHA, 2010; ŠTIKA, 2007). Členové vybrali mezi sebou jednoho salašníka, který zodpovídal za hospodaření celé salaše a určoval termín začátku pastvy. Zvolený salašník setrval v této funkci po dobu tří let a přijímal ji bez výmluv. Pokud se, ale neprojevil jako dobrý organizátor nebo ho potkaly nepředvídatelné okolnosti, mohl být po roce vyměněn (TOMOLOVÁ, STOLAŘÍK, ŠTIKA, 1997).

Pastviny byly většinou hornaté a zvlněné, proto bylo obtížné je jinak hodnotně využít. Před jarním vyháněním ovcí na pastvinu se prováděla jarní stříž. První jarní vyhánění ovcí na pastvu záviselo na počasí, ale většinou se začalo v první polovině května. V domluvený den salašníci přivedli své ovce na určené místo, což byla nejbližší pastvina, kde si je bača většinou převzal. Přesný počet ovcí se zaznamenal na dřevěnou hůl, která se nazývá „rováš“. Poté pastevcí odcházeli s velkým stádem, který se nazývá „krdel“ a přesouvali se na horské pastviny, čemuž se říkalo „redyg“ (BARTOŠ, 1891). Ovce zůstávaly na salaši zpravidla až do svátku sv. Michala (29. září). Po skončení pastevní sezóny, se podle záznamu zářezu na holi ovce opět rozdělily ke svým majitelům (SCHULHAUSER, 2009; ŠÁCHA, 2010).

Bača, představený salaše, byl převážně starší a vážený člověk s dlouholetými zkušenostmi. Přes léto vedl poněkud osamělý a nebezpečný život. Celou dobu hrozilo napadení stáda smečkami vlků, a proto ovce hlídal s nabitou puškou a před kolibou neustále udržoval oheň. Bača spolu s valachy měl na pastvě ještě honáka, což byl jejich pomocník. Honák byl odrostlý chlapec, který pomáhal při popohánění ovcí, které byly pozadu za stádem. Tento hoch se zaučoval pastýřskému řemeslu a později se z něj stával bača (TOMOLOVÁ, STOLAŘÍK, ŠTIKA, 1997).

Na Valašsku se vyskytuje sedm typů ovčích salašů. Jsou to: salaše horské, salaše při pasekářské usedlosti, salaše jihovalašského typu, spolkové salaše, salaše s hoferskou usedlostí, salaše při letoviskách a salaše při údolním hospodářství (ŠŤASTNÝ, 1971). Valašští kolonisté měli svá označení pro názvy hor a tratí, pomocí kterých kvalifikovali horský terén z hlediska hospodářského využití. Názvy těchto horských tratí může dávat vzpomínky na hospodářskou činnost pastevců jako jsou například Košary nebo Košařiska, což je obec nacházející se mezi beskydskými vrcholy Koubovou a Ostrým. Svůj název má odvozen od slova „košár“, jenž je v místním nářečí „koszór“ a znamená přenosnou letní ohradu pro ovce, které byly vyhnány na pastvinu. Další horskou tratí může být Solisko nebo Solnisko (ŠTIKA, 1973; SCHULHAUSER, 2009).

Ve všední dny se pastevci ve volném čase bavili hrou na fujaru, vyřezáváním ze dřeva apod. Na fujaru troubili ráno při východu slunce, v poledne a večer. Fujara také sloužila jako nástroj při volání o pomoc, když se zbojníci snažili přepadnout salaš (viz Fotografie 18) (TOMOLOVÁ, STOLAŘÍK, ŠTIKA, 1997).

1.1 Význam pastevectví v krajině

Při dnešním pohledu na krajinu, lze pastvu považovat za hlavní faktor údržby krajiny. Ve středověkých dobách existovala mozaika různě husté vegetace, od vypasených holých svahů přes úhory, pastviny a louky s různou hustotou keřů a stromů k řídkým pastevnímu lesům až k houštinám. Řada těchto biotopů byla hlavně udržována pastvou (ČÍŽEK a KONVIČKA, 2006).

Ze starých pramenů je známo, že ovce byly pro chovatele zdrojem značných příjmů, základem zemědělství a mírou blahobytu obyvatel (ŠTIKA, 2007). Kromě produkce mléka, vlny, masa a kůže mají ovce krajinotvorný význam, který je důležitý pro celou společnost (ONDRUCH, 2002). Ovce se využívaly k zadupávání setby „ovčí stopou“ (náhrada za válení a vláčení). S valašskou kolonizací se do oblasti Karpat až Beskyd rozšířil salašnický způsob chovu.

Jednou z charakteristických vlastností ovcí je velká přizpůsobivost k pastevnímu chovu. Pastviny jsou významným zdrojem obživy v horských a podhorských oblastech a pastva je pro ně v letním období základním krmivem (ČUNDERLÍKOVÁ, 2003). Ovce tak využívají tzv. absolutní zdroje krmiv, které by jinak zůstaly nevyužity. Při pastevním využití ploch ovce se porosty obvykle neošetřují. Během pastvy dochází k selektivnímu

vypásání rostlinných druhů a tím k rychlému šíření plevelů. Když se ovce přehánějí, svým trusem hnojí a zúrodňují půdu (HORÁK et al., 2007; ŠÁCHA, 2010).

Mnoho rostlinných druhů je dnes už chráněno zákonem, ale dříve tomu to tak nebylo. Na horských pastvinách, které byly využívány dříve intenzivní pastvou se vytvořil typ vegetace snášející okus a sešlapávání. Do konce 60. let 20. století, převládala snaha ochrany přírody zabránit pastvě na lokalitách s výskytem vzácných druhů. Později v 60. a 70. letech 20. století, když pastva ustala, si „ochranáři“ uvědomili, že pastviny zarůstají, a že začalo docházet k ochuzování půdy o živiny. Bylo zjištěno, že pro udržení vysoké biodiverzity krajiny je nutné využít pastvin horských oblastí. Do této doby byla pastva považována za faktor, který zcela škodí a z chráněných území byla úplně vyloučena (ONDRUCH, 2002).

V současnosti zůstaly v kulturní krajině zastoupeny jen dvě krajnosti, hustý les a intenzivně obhospodařována kulturní step, tedy louky a pole. Podle ČÍŽKA a KONVIČKY (2006) došlo od středověku do novověku k násilnému rozložení biotopů na les a bezlesí. To znamená, že příliš mnoho stromů je v lese a málo mimo něj.

Pastevní využití různých typů stanovišť s velkým druhovým zastoupením tuto diverzitu podporuje. Zároveň však může dojít k vymizení druhů, které nesnášejí spásání. Louky a pastviny byly v poslední době udržovány v kulturním stavu pouze kosením. Při pastvě zůstává většina živin prostřednictvím trusu na stanovišti a je dále přístupná pro rostliny (ONDRUCH, 2002).

Pastva zvířat na pastvinách sehrála nejdůležitější roli ve formování naší krajiny od počátku zemědělství až do dnešní doby. Podle HEJCMANA a PAVLŮ (2006) byla pastva srnčí a jelení zvěře zodpovědná za udržení lesních světlín a bezlesých ploch.

Poslední pastviny se udržovaly do poloviny 20. století, ale po kolektivizaci zemědělství úplně vymizely. V 90. letech dochází k plošnému zavádění pastvy do horských a podhorských oblastí. Pastva začala být vyhledávaným způsobem obhospodaření trvalých travních porostů i chráněných územích (HEJCMAN, PAVLŮ, 2006).

Podle MLÁDKA a HEJCMANA (2006) z hlediska ochrany přírody a krajiny do pastvin řadíme takové travní porosty, jejichž existence je podmíněna dlouhodobým pastevním využíváním. Převážná část pastvin na Jablunkovsku spadala do skupiny intenzivně využívaných pastvin. Jsou to kulturní tedy nepřirozené pastevní porosty založené výsevem nebo vzniklé v minulosti intenzivním hnojením. Můžeme zde zařadit

srhu říznačku (*Dactylis glomerata*), kostřavu luční (*Festuca pratensis*) a jílek vytrvalý (*Lilium perenne*). Tyto pastviny jsou typické výskytem jetele plazivého (*Trifolium repens*) v pozdním létě.

Pro zvýšení druhové bohatosti porostu je důležité snížit množství zásob živin v půdě, zejména fosforu, což lze provést u sečeného a pastevně využívaného pozemku (MLÁDEK, HEJCMAN, 2006; PAVELKA, TREZNER, 2001).

1.2 Salašnictví na Valašsku

Valašsko je národopisný a kulturní region na severovýchodní Moravě, který sousedí na jihu s Moravským Slováckem a na západě s Hanou. Koncem 15. století zde skončila pout' valašských kolonistů, kteří zde přinesli znalosti salašnického života. Tamní obyvatelé převzali chovatelské praxe kolonistů, včetně specifických forem života v horách a přijali „valašský“ způsob života (ŠTIKA, 2007).

Pokud se budeme dále zajímat o pastevectví a salašnictví na Valašsku, je nejlépe si toto území nějak vyznačit. Je několik možností a způsobů, jak dojít k tomuto vyznačení. Příkladem může být region Vsetín (PAVELKA, TREZNER, 2001).

1.2.1 Valaši a Gorale

Rohrerova stať z roku 1804 pojednává o obtížích použití názvu Valašsko. Lidé na Moravě označováni jako Valaši, nejsou nic jiného než horalé. Slezané označují své Valachy jako Gorale (ŠÁCHA, 2010).

BALETKA (1987) uvádí, že první termín Valach byl použit v druhé polovině 16. století, a byl tak označován pacholek nebo čeledín, který byl zaměstnán k pasení valašského dobytka. Oproti tomu ŠTIKA (2007) se zmiňuje o původu Valachů na Moravě až v druhé polovině 18. století.

Valaši na sebe upozorňovali svou profesí, osobitým způsobem života a sociálním postavením (ŠTIKA, 1973). Hrdinské boje Valachů, které byly podporovány i ostatním obyvatelstvem, způsobily, že celé území při slovenských hranicích se začalo nazývat Valašsko (NAJBRT, 1978). Valaši měli výrazný vliv na místní způsob života, kulturu a jazyk. Valašský dialekt nejvíce ovlivnil salašnické názvosloví a také názvy hor (VALAŠSKÉ MUZEUM V PŘÍRODĚ, 2010).

Obrázek 1: Vyobrazení Valacha z okolí Sibiu (vlevo); vyobrazení karpatského Gorala (vpravo) (Štika, 2007)

1.3 Charakteristika flory a fauny Moravskoslezských Beskyd

Valašsko je rozděleno na jádro oblasti, okrajové území a přechodné území (ŠTIKA, 1973). Lesy zde tvoří převážně smrkové monokultury. Původní listnaté lesy prakticky zcela zmizely. Nejzachovalejší zbytky se nacházejí v Národních přírodních rezervacích Razula ve Velkých Karlovicích a v Národní přírodní rezervaci Čertův mlýn – Kněhyně na Prostřední Bečvě a prales Mionší. Vstavačovitě rostliny jsou charakteristické pro rozsáhlé louky Vsetínských vrchů a Javorníků. Jako cenný druh je zde považován např. vstavač mužský (*Orchis mascula*). Vyskytují se zde i solitérní stromy – duby (*Quercus*), lípy (*Tilia*), buky (*Fagus*) (DAVID, SOUKUP, 2001; STRNADEL, 1974).

V Moravskoslezských Beskydech se vyskytují chráněné druhy šelem. Ze slovenské části Beskyd se zde v posledních letech pravidelně objevuje medvěd hnědý (*Ursus arctos*) a rys ostrovid (*Lynx lynx*). Později až okolo roku 1995 se začal vyskytovat vlk (*Canis*) (ŠIMKOVÁ, 2009).

2 HISTORIE SALAŠNICTVÍ A PASTEVECTVÍ NA JABLUNKOVSKU

Valašská kolonizace pod vedením kolonistů přinesla do západních Karpat specifický druh horského dobytčářství, které se nazývá salašnictví. Podle ŠTIKY (2007) se setkáváme se salašnickým hospodařením už na počátku 16. století, oproti PITRONOVÉ (1986), která se zmiňuje o salašnickém způsobu až v 17. století. ŠÁCHA (2010) se přiklání, že na Jablunkovsku docházelo k uplatňování tohoto hospodaření v 16. a 17. století, kdy se začali objevovat první salašníci. Již zmínění kolonisté (Valaši) byli uprchlíci ze sousedních „zahraničních“ pastvin, z Horních Uher (Slovensko) a Haliče (část Polska). Tito obyvatelé přechali před bídou a útlakem za lepším životem. Při svém příchodu s sebou přinesli znalost salašnického chovu a ovce, které se nazývají Valašky (ŠÁCHA, 2010; ŠTIKA, 2007; SZYMIK, RICHTER, 2009). Toto plemeno má trojstrannou užitkovost a je přizpůsobeno k salašnickému způsobu chovu v nejdrsnějších horských podmínkách (ŠPAČEK et al., 1987). Ovšem jejich nejhlavnější přínos byl v produkci mléka na výrobu sýrů (ŠÁCHA, 2010).

Podle RICHTERA a SZYMIKA (2005) bylo postavení pasáka na těšínsku odlišné od pasáků z jiné části Karpat. Podle počtu výsad, které měl hospodář, si mohl se svým pomocníkem odvézt určité množství mléčných výrobků ze salaše. Ještě ve 20. století bylo zvykem platit pasákům v naturáliích. Příkladem může být teplý oběd. Oděv byl jen málokdy součástí mzdy.

V horských oblastech a méně vyvinutých okresech, tedy na Jablunkovsku a Těšínsku, byly pak významnější odvětví závislá na přírodním bohatství hor a lesů (KÁŇA, 1970).

V 18. století dochází k rozporům s lesnickým hospodařením, jelikož salašnictví ochromuje vlastní biologickou podstatu lesa. Salašníci upravovali lesy pro pastvu světlením a vytínáním stromů, což vedlo k bujnému travnímu porostu. Vznikly tzv. pastevní lesy, které tvořily přechod k vlastním pastvinám. Tento druh pastvy poškozoval složení lesního porostu, vlastnosti půdy i samostatnou existenci lesa. Nejvíce trpěl mladý les, pokud jeho porost nedosáhl nad nebezpečí okusu (PITRONOVÁ, 1968). BAJER et al., (2012) se zmiňuje, že pokud nebyl les upraven pro pastvu, tak ovce nejprve spásaly bylinné patro včetně mladých dřevin. Stáda se nejprve zdržovala v prosvětlených částech, po vypasení se pomalu posouvala do hustějších smrkových porostů. Největší lesní škody

byly zaznamenány v prvním desetiletí 19. století v polesí kolem Ustroně, Visly a Branné. Aby salašníci předešli sporům s lesníky, zavázali se, že ze všech tří vesnic pokácejí, svezou a zpracují poškozené stromy.

Ovce nebyly jediným problémem v lesích. Svou roli sehrály i kozy. V roce 1816 byli salašníci svoláni do Jablunkova a Hrádku, kde se projednávalo pastevectví koz. V roce 1817 vydal krajský úřad rozkaz, aby byly postříleny všechny kozy, které se na salaších objeví. Toto rozhodnutí vedlo k nepokojům, dokud císař opět nepovítil chov koz na Jablunkovsku (PITRONOVÁ, 1968).

Pastva v lesích měla i své výhody, a to při stavbách salaší. Les chránil salaše před slunečním zářením, lavinami, větrem a pro pastýřské koliby to byl zdroj stavebního a palivového dříví (BAJER et al., 2012). Beskydské hory se staly útočištěm rodin ze všech okolních regionů, které neunesly špatnou existenční situaci. I když vyšly z prostředí nížinného zemědělství, v horách nezbylo nic jiného, než žít z produkce pastevectví (LANGER et al., 2011).

ŠÁCHA (2010) a PITRONOVÁ (1968) se shodují, že v 18. a 19. století se reguluje chov ovcí a to z důvodu ochrany lesnických porostů. Ovšem hlavní příčinou, proč právě docházelo k tomuto úbytku ovcí a zániku salašnictví na Jablunkovsku, je intenzivní rozvoj železářského průmyslu, hornictví a hutnictví. V polovině 20. století chov ovcí na Jablunkovsku skoro vymizel. K oživení došlo až v 70. a 80. letech 20. století. Díky pamětníkům a zkušenostem chovatelů ze Slovenska byly znovu používány všechny osvědčené a známé tradiční způsoby chovu ovcí a zpracování ovčího mléka. Se změnou politické situace v roce 1989 opět dochází k redukci ovcí. Místní chovatelé Jablunkovska nebyli schopni konkurovat kvalitnějším a levnějším producentům vlny z Nového Zélandu a Austrálie. Vliv státní politiky opět zapříčinil zrušení dotací a tím chov ovcí na Jablunkovsku prakticky zaniká (ŠÁCHA 2010).

2.1 Vyobrazení salaše na Nigriniho mapě Těšínská

Nigriniho mapa je první mapou, která vyobrazuje těšínské knížectví. První vydání, je datováno roku 1724. Mapa zobrazuje nejen vlastní mapové části a zakreslení salaší v krajině, ale i její vedlejší obsah, a to život na salaši, který je vyjádřený kresbou na mapě. Tato mapa má několik verzí, které jsou značeny A, B, C. Titul „A“ nese název: „Knižectví Těšínské v Horním Slezsku s přilehlými královstvími sousedními, zejména Uherskem a

Polskem také Markrabstvím moravským a dalšími.“ Titul mapy je doplněn erbem lotrinského rodu. U verzi „A“ a „B“ jsou po obvodu umístěny znaky Jablunkova, Těšína, Fryštátu, Strumeně a Skočova.

Parergo (kresba) na nejznámější verzi mapy „A“ představuje skupinu osob v mírně zvlněné horské krajině porostlé stromy a keři. Ve středu sedí muž bohatě oblečen a zleva k němu přichází salašník nebo bača v jednoduchém oděvu a v ruce má sekyrku, typickou pro beskydské Goralaly a zdraví hosta kloboukem. V pozadí je zachycena stavba koliby. Na podezdívce sedí pastýř v typickém goralském kroji. Druhý muž pak stojí vedle koliby a hraje na fujaru. Ke kolibě přiléhá košár, kde se shromažďovaly ovce (KALÁB, 2001).

Obrázek 2: Kresba života na salaši z výřezu Nigriniho mapy (Nigrini, 1724)

2.2 Tradiční zvyky a obyčeje na Jablunkovsku

Převážná část zvyků a obyčejů na Jablunkovsku vychází z rolnického a salašnického způsobu života místních obyvatel. Ve srovnání s nížinnými oblastmi byl zde zvykoslavný průběh roku obohacen o salašnické obyčeje. Hlavním důvodem, proč byly tyto rituály vykonávány, bylo že lidé věřili v jejich význam, například k zajištění hojné úrody. Zvyky a obyčeje měly také význam při sociální funkci, napomáhaly při udržování a vytváření vztahů v rámci obcí. Některé obyčeje měly charakter věštby nebo obchůzky. Z vlivem rostoucího průmyslu docházelo k útlumu rolnického a salašnického způsobu živobytí a tím se ztrácel i smysl většiny tradičních obyčejů a zvyků (ŠÁCHA, 2010; MACŮREK, 1959).

2.2.1 Salašnické obyčeje

SCHULHAUSER (2009) uvádí příklad zvyku jako „Miyszani owiec“. Jde o obřad, kdy se ovce od všech společníků seskupí do jednoho stáda a vyhání se na salaš. Bača a valaši byli oblečení do tradičních krojů a při průchodu obcí práskali bičem, aby na sebe upozornili. Na závěr se konala na salaši hostina, kterou organizoval bača a jeho žena, proto aby při pastvě nedošlo k žádné újmě. Dalším zvykem bylo žehnání a přeskakování ovci přes oheň. Bača nikdy nepočítal své ovce pomocí prstu, protože se tradovalo, že to může způsobit zlomení nohy, proto si pomáhal holí nebo kloboukem. Poté následoval tzv. „rozsod“ a gazdové si zaháněli svá zvířata zpět do svých hospodářství. Bylo to tedy skončení vrcholové pastvy. Potom následovala hromada. Salašníci se shromáždili a docházelo k vyúčtování společných nákladů. Dával se plat bačovi, platily se náklady na zbudování koliby, potřebné nářadí, nákup soli pro ovce, popřípadě se platil i nájem za možnost pastvy na cizí pastvině. Při této hromadě se popřípadě řešily neshody a nesrovnalosti, které mohly vzniknout za společného hospodaření v minulé roce. (SCHULHAUSER, 2009; PODOLÁK, 1982; KUNZ, 2005; RICHTER, SZYMIK, 2005).

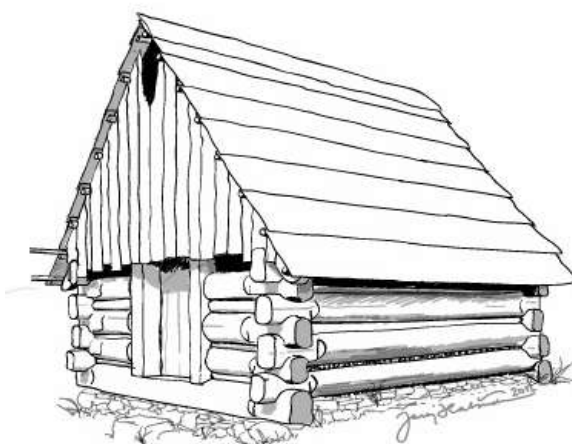
2.3 Salašnické stavby

Salaš je základní hospodářskou jednotkou pastýřského chovu ovcí v horských oblastech Karpat. Na našem území je tvořena salašnickými stavbami a ohrazenými pozemky v oblasti Beskyd (ČERNÁNSKÝ, 2012; MALICKI, 2004).

2.3.1 Koliba - Srub

Většina kolib na české straně Těšínských Beskyd představoval prostý dřevěný srub. Tyto stavby se neliší od kolib na moravském Valašsku (ČERNÁNSKÝ, 2012; TOMOLOVÁ, STOLARÍK, ŠTIKA, 1997).

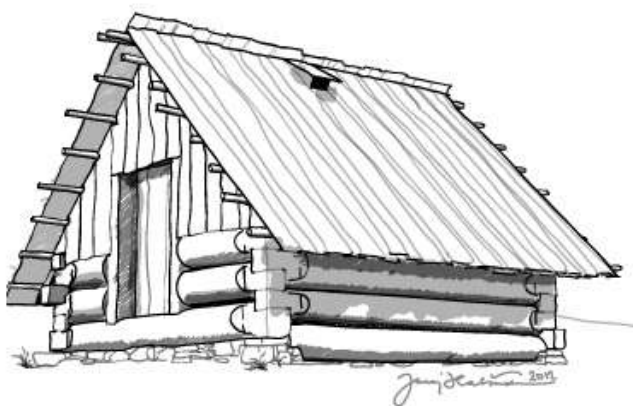
Koliba slouží k sezónnímu bydlení pastýřů a zpracování mléčných produktů (např. ovčí sýr). Nejstarší doklady, které se dochovaly na našem území, jsou ze 17. století. Později koliby mohly sloužit jako byt pronajatý hoferům, což byli nájemníci. Koliby byly řešené jako jednopokojové nebo dvoupokojové stavby. V přední části se nacházela lavice, která sloužila k přespávání a zpracování mléčných produktů. O kousek dále bylo otevřené ohniště s kotlem. Zadní menší část koliby sloužila k ukládání už hotových výrobků (ČERNÁNSKÝ, 2012) Koliba nesměla být příliš vzdálená od pozemků, které byly určeny ke košarování.

Obrázek3: Koliba - srub (Habšuda, 2012)

2.3.2 Koliba – Polosrub

Obdoba předchozí koliby. Primárně nesloužily ke stěhování z pastviny na pastvinu. Stěny byly z odkorněných kuláčů. Počet trámů stěny nepřevýšil tři. Střešní krytina byla se štípaných prken nebo podřadného dřeva. Vnitřní vybavení bylo podobné jako u srubové koliby. Vše bylo ze dřeva kromě kotle a řetězu, na kterém visel. Dým od kotle vycházel všemi spárami, které byly mezi trámy (HABŠUDA, 2012).

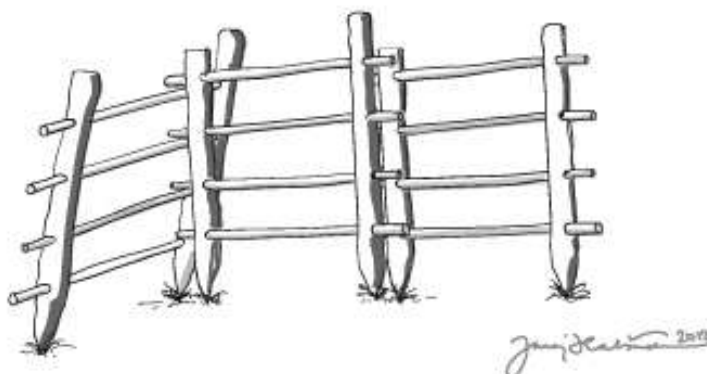

Obrázek 4: Koliba – polosrub (Habsuda, 2012)

2.3.3 Košár

Nejstarší zprávy o košárech na našem území se objevují v 16. století a předcházejí tedy stavbě kolib. Košár představuje přenosnou nebo naopak nepřenosnou ohradu pro ovce umístěnou na pastvinách, poli nebo louce. Tyto ohrady jsou oválného nebo kulatého půdorysu. K výrobě ohrazení je použito proutí, větve, prkna zvané „tyniny“ nebo štípy.

Košár se nacházel v blízkosti koliby. Hlavní funkce „ohrady“ je uzavření stáda během noci. Dalším využitím může být seskupení ovcí k dojení, stříhání (ČERNANSKÝ, 2012; ŠÁCHA, 2010).

Obrázek 5: Košár (Habsuda, 2012)

2.3.4 Pajta

Je to jedna z jednodušších staveb. Otevřený dřevěný přístřešek, který sloužil k ochraně ovcí za nepříznivých podmínek. Pajta stávala obvykle uvnitř košáru a v případě potřeby se mohla rozebrat a přemístit (ČERNÁNSKÝ, 2012; HABŠUDA, 2012).

Obrázek 6: Pajta (Habšuda, 2012)

2.4 Současný život na Jablunkovsku

S rozvojem průmyslu a měst dochází k částečnému vymizení kultury a dříve pro nás běžného způsobu života. Tento proces proměny nastal na Jablunkovsku již v 19. století, díky rozvojem železáren v nedalekém Třinci. Obyvatelé Jablunkovska v něm nacházeli nový způsob obživy a tradiční pastevecký oděv, tedy kroj, přestal být praktický. V okrajových částech Jablunkovska nastala tato situace až v druhé polovině 20. stol. Někteří lidé se nechtěli vzdát tohoto způsobu oblékání a vznikly tzv. folklorní spolky (ŠÁCHA, 2010).

Ve znovuoobnovení salašnického chovu má vysoký podíl sdružení Koliba. Pravidelně v Košářiskách pořádá akci „miyszani owiec“, která obyvatelům připomíná obřad s vyháněním ovcí, jak bylo uvedeno v podkapitole salašnické obyčeje. S touto činností spolupracuje organizace z Polska a Slovenska. Momentálně největší stádo ovcí na Jablunkovsku je v obci Bocanovice z počtem 400 kusů. S menším počtem ovcí se lze setkat v Mostech u Jablunkova, Košářiskách a Nýdku (ŠÁCHA, 2010).

3 POPIS ZKOUMANÉHO ÚZEMÍ A JEHO VYMEZENÍ

Mikroregion Jablunkovsko je tvořen šestnácti obcemi: Bocanovice, Bukovec, Bystřice, Dolní Lomná, Horní Lomná, Hrádek, Hřava, Jablunkov, Košařiska, Milíkov, Mosty u Jablunkova, Návsí, Nýdek, Písečná, Písek a Vendryně. Tyto obce spojuje jejich historie, dědictví salašnicko – rolnické kultury, původ obyvatel, lidový kroj a společně dorozumívající se jazyk (ŠÁCHA, 2010).

3.1 Geologické a geomorfologické poměry Jablunkovska

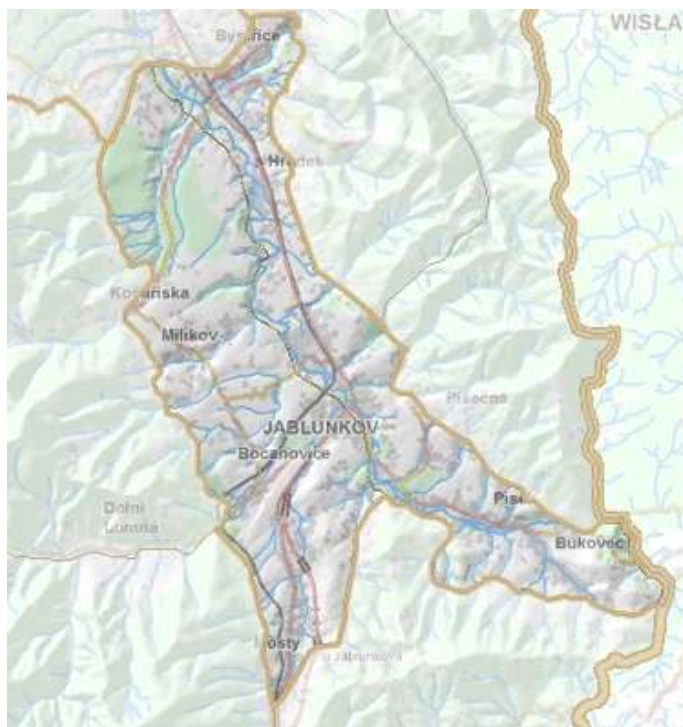
Oblast Jablunkovska zasahuje do Jablunkovské brázdy, Jablunkovského mezihoří, Slezských a Moravskoslezských Beskyd.

3.1.1 Jablunkovská brázda

Jablunkovská brázda je vnitrohorská sníženina ležící mezi Slezskými a Moravskoslezskými Beskydami. Okraje brázdy jsou tvořeny mírně zvlněným reliéfem pahorkatin. V rámci Jablunkovské brázdy jsou vymezeny dva geomorfologické okrsky: Novelská pahorkatina a Milíkovská plošina.

Náveská pahorkatina leží ve východní části Jablunkovské brázdy. Představuje mírně členitý pahorkatinný georeliéf, zvlněný krátkými hřbety vybíhajícími z Čantoryjské hornatiny. Celá oblast je pokryta písčito – štěrkovitým fluvialními sedimenty s překryvy sprašových hlín.

Milíkovská plošina leží v západní části Jablunkovské brázdy a je to plochá pahorkatina. Sprašové hlíny jsou značně překryty po celé oblasti spolu s písčito – štěrkovými a fluvialními sedimenty (HRUBAN, 2013).

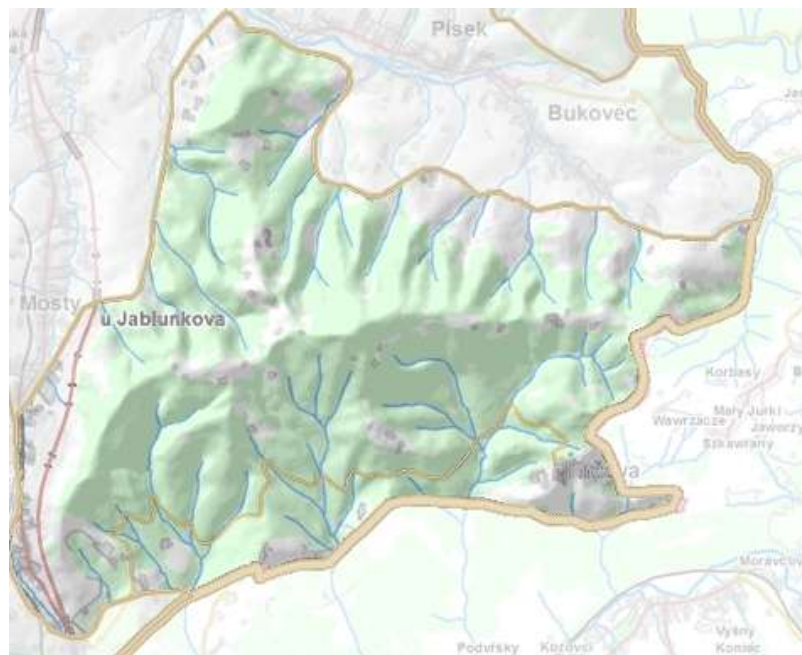
Obrázek 7: Geomorfologické vymezení Jablunkovské brázdy (Hruban, 2013)

3.1.2 Jablunkovské mezihoří

Jablunkovské mezihoří je členitá vrchovina, která na severu hraničí s pohořím Slezských Beskyd od nichž je odděleno údolím Olše. Na západě je pohoří odděleno Jablunkovským průsmykem od Moravskoslezských Beskyd a na severozápadě se svažuje do Jablunkovské brázdy. Geomorfologický celek Jablunkovské mezihoří leží v severovýchodní části geomorfologické oblasti Západní Beskydy. Na území Slovenska leží největší část Jablunkovské brázdy. V Polsku pohoří netvoří samostatnou jednotku, a tak je přiřazováno za blíže neurčenou část Slezských Beskyd.

Podloží budují flyšové horniny. Hřbet Gírové buduje hrubě cyklický flyš s arkózovitými pískovci. Střední polohy pohoří buduje středně až hrubě cyklický flyš se silně lavicovitých drobových pískovců. Nejnížší polohy jsou modelované hrubě cyklickým flyšem s převahou šedých vápnitých jílovců (HRUBAN, 2013).

Obrázek 8: Geomorfologické vymezení Jablunkovského mezihoří (Hruban, 2013)

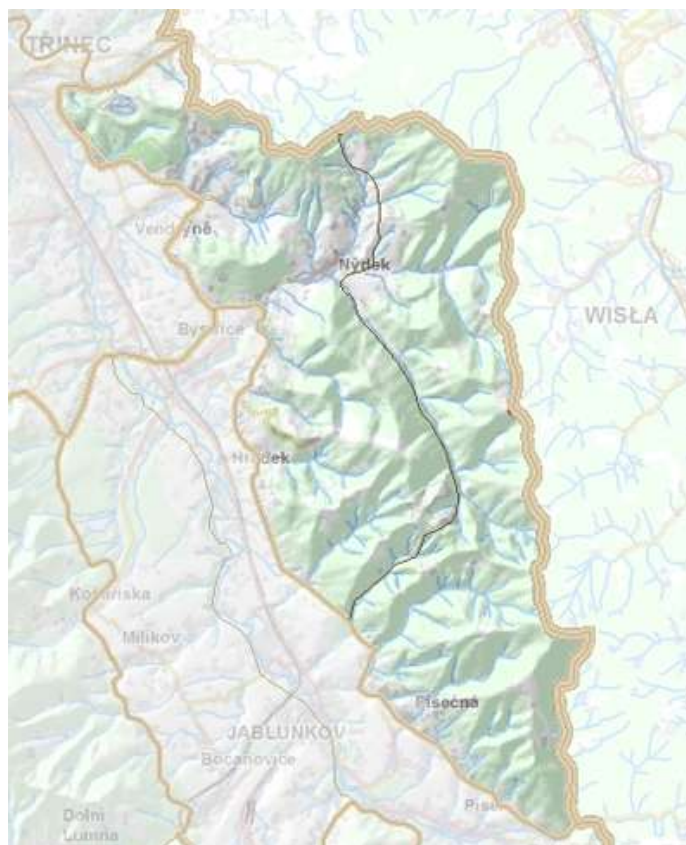
3.1.3 Slezské Beskydy

Slezské Beskydy (Těšínské Beskydy) jsou horským pásmem ležící ve Vnějších Západních Karpatech. Pohoří se rozkládá na území České republiky a Polska. Větší část území se nachází na polské straně. Slezské Beskydy tvoří geomorfologický podcelek Čantoryjskou hornatinu, které se dělí na geomorfologické okrsky: Nýdeckou vrchovinu a Čantoryjský hřbet.

Nýdecká vrchovina je členitá a leží v západní části Čantoryjské hornatiny. Severní část budují horniny spodních těšínských vrstev s těšínskými vápenci a horniny svrchních těšínských vrstev. V oblasti Prašivé hory vystupují slepence a pískovce a ve vrcholu Ostrého vystupují horniny lhotského souvrství.

Čantoryjský hřbet leží na východě Čantoryjské hornatiny. Nejvyšší polohy tvoří hrubě rytmický flyš spodních godulských vrstev godulského souvrství (Velká Čantoryje, Velký Sošov, Česlar). Jižní část je převážně tvořena písčitém flyšem svrchních godulských vrstev. Nižší a úpatní polohy na jihozápadě a jihu části oblasti budují pískovce a slepence (HRUBAN, 2013; BUŠEK, TUROŇ 1957; DEMEK, 1987).

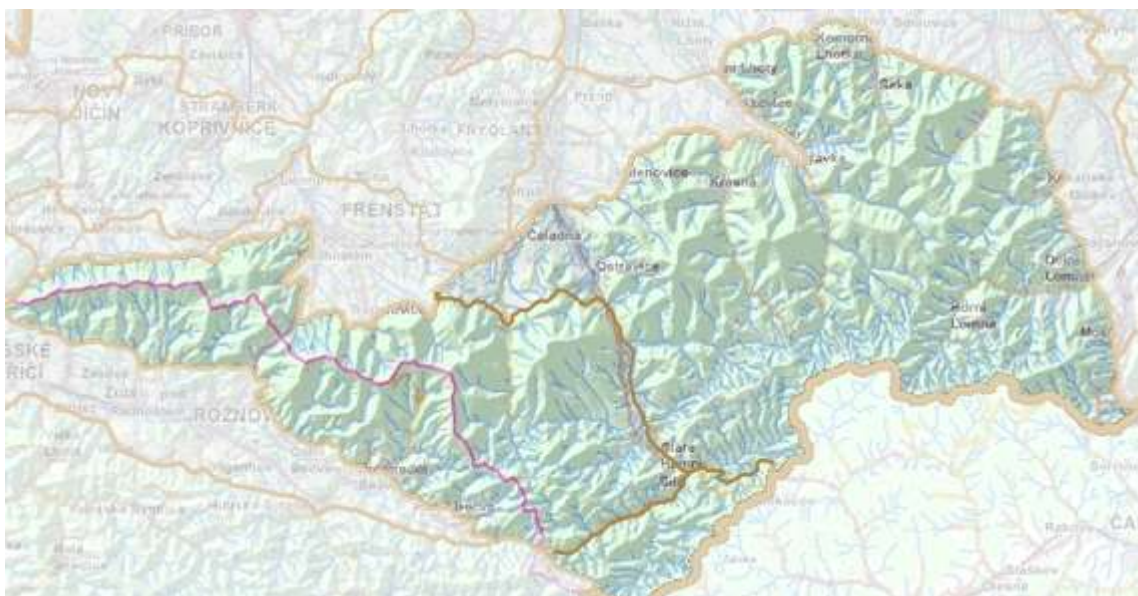

Obrázek 9: Geomorfologické rozdělení Slezských Beskyd (Hruban, 2013)

3.1.4 Moravskoslezské Beskydy

Do Moravskoslezských Beskyd zasahuje nejmenší část oblasti Jablunkovska. Spadá zde obce Horní Lomná a část obce Dolní Lomná. V severní části se Beskydy zvedají do svých největších výšek. Na jižní straně pomalu klesají na území Slovenska do údolí Kysuce, která je odděluje od Javorníků. Na východě jsou ukončeny prudkým svahem Jablunkovské brázdy. Celkově se Moravskoslezské Beskydy nachází v západní části geomorfologické oblasti Západní Beskydy. Významným geomorfologickým prvkem jsou pseudokrasové tvary. Jsou to jevy podobné krasovým, ale vznikly v nekrasových horninách (flyšové pískovce). Podloží Moravskoslezských Beskyd budují flyšové horniny. Jejich mocnost se snižuje směrem od severovýchodu k jihozápadu, což vede k většímu provrásnění hornin (HRUBAN, 2013).

Obrázek 10: Geomorfologické rozložení Moravskoslezských Beskyd (Hruban, 2013)

3.2 Klimatické a hydrologické poměry

Podle QUITTA (1971) oblast Slezských Beskyd a Jablunkovského mezihoří spadá do klimatické oblasti CH7, což je oblast chladná. Toto území je charakterizováno velmi krátkým až mírně krátkým chladným a vlhkým létem. Přejídné období, tedy jaro a podzim je chladné a mírné. Zima je převážně mírná s dlouhým trváním sněhové pokrývky. Nejčastěji zde vane vítr ze západního nebo jihozápadního směru, jelikož jihovýchodním a jižním větrům brání pohoří Beskyd. Průměrná roční teplota se pohybuje okolo 6°C.

Z hydrologického hlediska se mikroregion Jablunkovsko zařazuje do oblasti povodí Odry (NĚMEC, 2009). Do Milíkovské plošiny se zařazuje řeka Olše, která volně meandruje. Jablunkovským mezihořím prochází hlavní evropské rozvodí. Sever a severozápad je odvodňován Olší a Lomnou. Jižní část je odvodňována Čierňankou, která ústí do Kysuce, východní část mezihoří je odvodňována Solou. Ve Slezských Beskydech celé pohoří odvodňuje řeka Olše (NĚMEC, 2009; HRUBAN, 2013; TOLASZ, 2007).

3.3 Fytogeografická charakteristika Jablunkovska

Podle fytogeografického členění se Jablunkovsko zařazuje do Karpatské provincie. Tato provincie zasahuje do České republiky pouze svým nejzápadnějším okrajem. Typickým rostlinným druhem pro karpatskou soustavu je oměj tuhý (*Aconitum firmum*), kyčelnice žláznatá (*Dentaria glandulosa*), bika žlutavá (*Luzula luzulina*) (SKALICKÝ, 1988).

Nýdecká vrchovina a Jablunkovské mezihoří leží převážně v 5. vegetačním stupni. Oblast je převážně zalesněna smrkovými porosty. Do 6. stupně spadá nejvyšší částí Čantoryjského hřbetu, který je zcela zalesněn smrkovými lesy, ale objevují se zde i jedle (*Abies*) a buky (*Fagus*). Jablunkovská brázda se zařazuje do 3. – 4. vegetačního stupně. Vyskytují se zde menší komplexy smrkových lesů (HRUBAN, 2013).

Nedílnou součástí Jablunkovské krajiny je i bezlesí. Jeho enklávy bývají téměř druhotné, omezují se na horské a hřebenové louky nebo holiny, které vznikly po těžbě dřeva. První vznikly před staletími jako pastviny pro ovce (ČIHAŘ, 2002).

3.4 Zoogeografická charakteristika Jablunkovska

Intenzivním kácením lesů za účelem salašnictví redukoval člověk životní prostředí lesních druhů, za to z rozvojem zemědělství a zemědělských prací pomáhal k rozvoji druhů stepních (CHKO Beskydy, 1979).

Mezi zástupce měkčích vyskytujících se na Jablunkovsku lze zařadit např. skelničku karpatskou (*Vitrea transsylvanica*) nebo slimáčníka horského (*Semilimax kotulae*) (ČIHAŘ, 2002). Dále se zde vyskytuje mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*), ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*), slepýš křehký (*Anguis fragilis*) a zmije obecná (*Vipera berus*) (ŠÁCHA, 2010). Celkově se zvířena příliš neodlišuje od zvířeny jiných okresů ČR. V lesích žijí hojně srnci (*Capreolus*), jeleni (*Cervus*) a ve větší míře se objevuje kuna lesní (*Martes martes*). Z velkých savců je nejatraktivnější rys ostrovid (*Lynx lynx*). Člověkem je zde usměrňováno prase divoké (*Sus scrofa*) (TOMOLOVÁ, STOLAŘÍK, ŠTIKA, 1997).

3.5 Ochrana přírody

Tři pětiny chráněné krajinné oblasti zabírají lesy. NPR Mionší u Jablunkova a NPR Mazák na úbočí Lysé hory byly v roce 1993 prohlášeny za naše nejstarší chráněné území. Obě tyto rezervace chránily zbytky původních pralesů u nás. V roce 1973 vznikla chráněná krajinná oblast Beskydy. Velkoplošné zásahy do ekosystému nastaly v polovině 19. století. Pod pohořím Beskyd se rychle rozvíjel průmysl a potřeba dřeva byla bez konce. Tehdy svěží pralesy se během desetiletí proměnily v „plantáže“ smrku. Sousední průmyslové a důlní aglomerace, kyselé deště a přenos toxických zplodin z Trince a Ostravy dokončily své dílo ve 20. století. Dalším problémem jsou

povodňové zástavby a zábrany. Jedná se zda byly všechna ochranná díla realizována optimálním způsobem (ČIHAŘ, 2002).

CICHÁ (2011) se zmiňuje, že je štěstím, že všechny původní lesy nevymizely. Příkladem je již výše zmíněný NRP Mionši. Vyskytují se zde až 400 let staré jedle bělokoré (*Abies alba*), buky lesní (*Fagus sylvatica*) a torzy odumřelých stromů. Prales od svého počátku má dvě různé úlohy. Slouží jako mimořádný lesnický objekt a na druhou stranu je to chráněná komora zvěře.

4 METODIKA

Metodika bakalářské práce je postavena na průzkumu terénu, setkání se s regionálními znalci, starousedlíky a návštěva muzea v Českém Těšíně a Jablunkově, kde probíhala práce s archivní dokumentací, jak s literaturou, tak fotografiemi a pohlednicemi doloženými v příloze .

4.1 Práce v terénu

Práce v terénu probíhala třikrát, a to v březnu, dubnu a květnu roku 2012. Za pomoci pana Ing. Michala Milerského Ph.D., byla navštívena oblast Velké Čantoryje, Bystřice a obce Nýdku. Při terénní průzkumu byl sledován současný krajinný ráz v oblasti Jablunkovska a pozůstalé znaky po pastevectví a salašnictví.

4.2 Práce s literaturou a ikonografickým materiálem

Práce s archivním materiálem v probíhala v srpnu roku 2012 v muzeu Těšínska na pobočce v Jablunkově a v lednu roku 2013 v muzeu v Českém Těšíně. Při zpracování archivních materiálů byla využita i muzejní knihovna Silesia v březnu roku 2013.

Za pomoci PhDr. Jana Al Saheba Ph.D. a Muzea Těšínska bylo pořízeno několik kopií historických fotografií a pohlednic, které jsou dodány v příloze. Jedná se o snímky pastvin a salašnických obydlí. Tyto snímky zachycují historický pohled a život v horských oblastech.

5 VÝSLEDKY

Nejstarší doložené stavby salaší a kolib jsou zaznamenány v Nigriniho mapě (viz Obrázek 12). Při průzkumu terénu dané oblasti byly objeveny pozůstatky původních salašnických staveb, které se v tomto regionu zachovaly z dob největšího rozmachu salašnictví. Z těchto staveb byla zachována „zimarka“ (šopa) pod Gruničkým v oblasti obce Nýdku (viz Fotografie 5) a novější stavby šopy vzdálené zhruba 60 metrů (viz Fotografie 9). Pod Velkou Čantoryjí na polské straně se dochovala pouze polorozpadlá koliba (viz Fotografie 2), kde se vyskytuje kýchavice bílá lobelova (*Veratrum lobelianum*) (Fotografie 3), jejíž sušený oddenek má léčivé účinky. Další zimarky (šopy) se nacházely v údolí Hluchové. Tyto stavby již neslouží ke svému původnímu účelu. Zimarka na Kolybiskach (viz Fotografie 11) je současně v rekonstrukci. Šopa vzdálená zhruba 100 metrů (viz Fotografie 12) je svým majitelem znovu „necitlivě“ vyžděna a přestavována na rekreační chatu.

Výskyt nitrofilních rostlinných druhů, tedy kopřivy žáhavky (*Urtica urens*) (viz Fotografie 10) v okolí salaší je důkazem košárování. Tímto způsobem hnojení se zúrodňovala půda chudá na živiny.

Mezi další dochované znaky salašnictví a pastevectví v krajině patří ruiny vodních napajedel. Tato ruina napajedla, neboli vodního žlabu (viz Fotografie 1) se nachází u lesní cesty vedoucí v úbočí při výstupu na Velkou Čantoryji. Vydatný zdroj vody byl v minulosti velmi důležitý faktor při rozhodování o umístění salašnických staveb.

Stromy se širokými korunami, pokroucenými kmeny (viz Fotografie 8) nebo rostoucí v trsech v oblasti Velké Čantoryje jsou důsledkem lesní pastvy, kdy lesní porost rostl ve velkém prostranství a lesní pastevecká oblast měla charakter parkového typu lesa. V současné době, když se již tyto plochy pastevně nevyužívají, dochází k sukcesi. Původní bylinné patro je nahrazováno keřovým a stromovým a tím dochází k postupnému zalesňování pastvin (viz Fotografie 6).

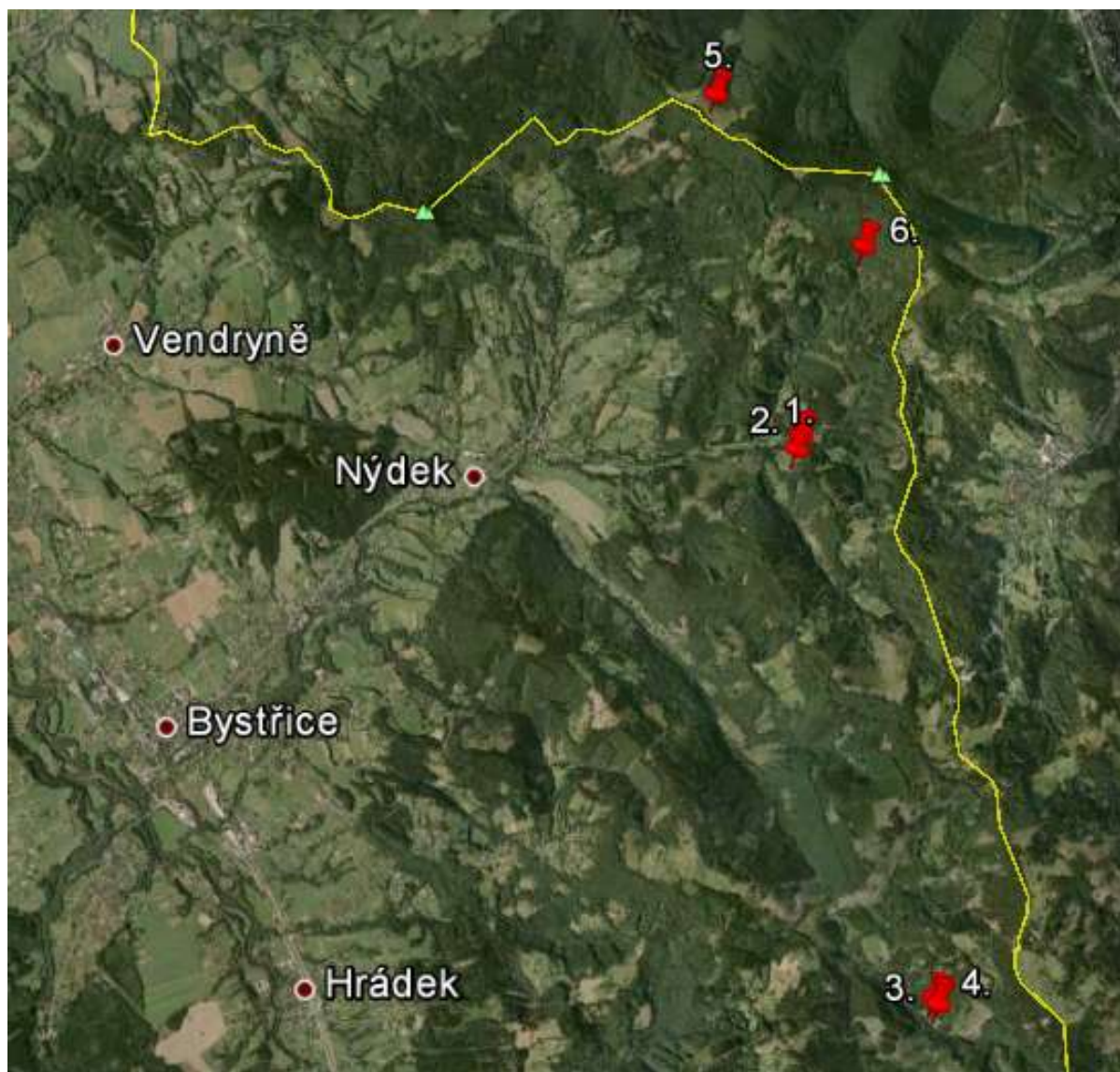
Nalezené stavby a dochované znaky v oblasti Jablunkovska jsou zaznamenány v tabulce (viz Tabulka 1). Jejich poloha je zjištěna pomocí GPS souřadnic.

Tabulka 1: GPS souřadnice dochovaných znaků po pastevectví a salašnictví (Bartošová, 2013)

DOCHOVANÉ ZNAKY PO PASTEVECTVÍ A SALAŠNICTVÍ	GPS SOUŘADNICE	
1.Zimarka pod Gruničkym	49°39'24.093"N	18°47'40.950"E
2.Zimarka pod Gruničkym (2)	49°39'27.785"N	18°47'42.934"E
3.Zimarka na Kolybiskach	49°36'51.903"N	18°48'35.218"E
4.Zimarka na Kolybiskach (2)	49°36'53.381"N	18°48'33.625"E
5. Rozpadlá koliba pod Velkou Čantoryjí	49°41'3.706"N	18°47'6.864"E
6. Napájecí žlab Pyintřiska pod Velkou Čantoryjí	49°40'19.948"N	18°48'9.684"E

Pomocí mapového výřezu v měřítku 1: 95 000 jsou červenými body znázorněny nalezená místa, kde se vyskytují pozůstalé znaky po pastevectví a salašnictví, která byla nalezena při průzkumu terénu. Objevená místa se nacházejí v blízkosti hranic s Polskem.

Obrázek 11: Zakreslené znaky salašnicví, které byly objeveny při průzkumu terénu (Gogole earth, 2013)

LEGENDA

1. Zimarka pod Gruničkým.
2. Zimarka pod Gruničkým (2).
3. Zimarka na Kolybiskach, údolí Hluchové.
4. Zimarka na Kolybiskach, údolí Hluchové (2).
5. Rozpadlá koliba pod Velkou Čantoryjí.
6. Napájecí žlab Pyintřiska, pod Velkou Čantoryjí

6 DISKUZE

Valašská kolonizace započala v Rumunsku, odkud vyšli valašští kolonisté do severní části Východních Karpat a přesouvali se do Západních Karpat. Z hornatých částí zakarpatské oblasti se valaši stěhovali do horských svahů a málo obydlených údolí. Valašská kolonizace na Jablunkoskovsku dosáhla intenzivního rozvoje hospodářství v 16. až 17. století. MACŮREK (1959) se zmiňuje, že první zpráva o valaších v Těšínské oblasti pochází z 15. století, kdy se zde objevuje první doložené příjmení Vlach. Ovšem za první průkaznou zprávu se považuje výpověď svědků z roku 1522.

Valašská kolonizace přinesla s sebou nový druh hospodaření a to salašnictví (viz Fotografie 13). Salašníku přibývalo a vrchnost se tedy snažila horské oblasti co nejefektivněji využít, tudíž je pronajímala k pastvě a obhospodařování. Salašníci za využití pozemků odváděli vrchnosti naturálie ve formě sýra a mléka. Salašníci spolu s ovci se bez většího omezení přesouvali z jedné salaše na druhou. Bača, který byl představený salaše se staral o celkový průběh pastvy v pastvenní sezóně. Po ukončené pastevní sezóně se všechny ovce vrátily ke svým majitelům a vyčkávalo se do dalšího pastevního období, kdy se tento hospodářský koloběh opakoval. Původní horské pastevectví (viz Fotografie 19) bylo vytlačeno produkcí dřeva, která byla pro vrchnost finančně výhodnější než pronájem ploch k pastvě.

Po delším čase, když docházelo k rozvoji manufaktury a průmyslu v nedalekém Třinci a rostla poptávka po dřevě, se počet obyvatel v horách snížil. Lidé šli za prací do podhůří, kde byla jednodušší možnost výdělku. A tak docházelo k tomu, že s postupem času od pastevectví a salašnictví lidé upouštěli.

Pastva je celkově složitá a vyžaduje flexibilní, citlivý přístup. Její jedinou možností je mozaikovitě hospodaření. V dnešní době se znovu k salašnictví a pastevectví vracíme. Správa CHKO Beskydy nabízí chovatelům ovcí, aby znovu vyháněli svá stáda do hor na pastvu, jak bylo v historii zvykem (viz Fotografie 15, Fotografie 16). Salašnictví je ze strany CHKO Beskydy podporováno ze dvou důvodů. Prvním důvodem je krajinářský, aby nezanikaly pastviny a výhled po Beskydech. Druhým důvodem je pestrost druhů, tedy diverzita. Jedná se o druhy, které nemůžeme nikde jinde najít, než na pastvinách. Právě zde jsou ovce a pastevectví nepostradatelné. Určité druhy potřebují podmínky sešlapu ovcí nebo jejich okus. Zároveň však může nastat situace úplně jiná. V dané lokalitě se mohou

vyskytovat druhy, které pastevní cyklus nesnášejí a dochází k jejich vymizení z původní krajiny.

Dochované znaky v krajině Jablunkovska naznačují, že zde pastevectví a salašnictví probíhalo. Pozůstalé stavby jsou primárním znakem, který tvoří přírodní krajinný ráz. V tabulce (viz Tabulka 1) jsou doloženy GPS souřadnice, kde se nacházejí místa, která byla nalezena při průzkumu terénu v oblasti Jablunkovska. V doloženém výřezu z mapy (viz Obrázek 11) jsou zakresleny červenými body navštívené oblasti. Dále by bylo vhodné danou oblast pečlivě prozkoumat a zjistit, zda-li se zde nenacházejí další znaky po salašnickém hospodaření.

Bývalé lesní pastviny (viz Fotografie 17) jsou dnes znovu zalesňovány. Viditelným příkladem při průzkumu terénu byl vrchol Velké Čantoryje. I když se v dnešní době nejčastěji v horských lesních oblastech vysazuje smrk (*Picea*), je nutno se zamyslet, zda byla tato volba vhodná i pod Velkou Čantoryjí. Je možné se domnívat, že smrky (*Picea*) byly zde vysazeny za účelem rychlejšího a výnosnějšího hospodářství. Porost je náchylný na povětrnostní podmínky, náchylný na škůdce kůrovce a je častou obětí polomů. Všechny tyto záporné situace se vyskytují právě pod vrcholem Velké Čantoryje na příchodu z české strany (viz Fotografie 4).

ZÁVĚR

Ovce patří k nejstarším domestikovaným hospodářským zvířatům. Jejich všestranná užitkovost, nenáročnost, přizpůsobivost a krátký reprodukční cyklus přímo předurčuje ovce k chovu na horských pastvinách. V době trojhonného polního systému byly ovce využity k zadupávání osiva „ovčí stopou“, což je náhrada za válení a vláčení. Z historických pramenů je zřejmé, že chov ovcí byl značným zdrojem příjmů pro chovatele.

Z celkového pohledu došlo v oblasti Jablunkovska ke snížení intenzity zemědělského hospodaření, kdy je půda ohrožena zástavbou jelikož Jablunkovsko je významný dopravní a železniční koridor. Podíl hospodářský zvířat neustále klesá a počet ovcí zvláště. V horách se v současné době nachází méně ovcí, než pastvin, na kterých by se mohly pást.

V krajině dochází ke změnám rostlinné a živočišné druhové diverzity. Příkladem ze třídy hmyzu může být modrásek černoskvrný (*Maculiena arion*), který v západní Evropě zcela vyhynul z důvodu od upouštění extenzivní pastvy. V Beskydech díky částečnému zachování pastevního hospodářství se zachovala poslední životaschopná populace tohoto motýla.

Výsledkem vývoje pastevectví a salašnictví na Jablunkovsku je celková proměna krajinného rázu. Dochované znaky v krajině naznačují, že zde pastevectví a salašnictví probíhalo. Při prozkoumání terénu v okolí obce Nýdku lze nalézt několik míst, kde je zcela jasné, že toto ovčácké hospodářství bylo nepostradatelnou součástí obživy. Nejde jen o pozůstalé stavby, ale i o přírodní znaky ve sledovaném přírodním krajinném rázu. Tato místa jsou zdokumentována a přiloženy v příloze. S pomocí historických snímků je možné ilustrovat pastevectví a salašnictví na Jablunkovsku v období kolem 30. let 20. století.

V regionu Jablunkovsko je stále mnoho nezdokumentovaných míst a staveb, které kdysi byly využívány k salašnickému způsobu chovu ovcí. Proto by bylo vhodné danému tématu se věnovat a pokračovat v této problematice v diplomové práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAJER, V. et al. *Beskydy: zdroj práce a obživy*. Vyd. 1. Třinec: Wart, 2012, 238 s. ISBN 978-80-905079-1-3.

BALETKA, L. *Okres Vsetín*. 1. vyd. Ostrava: Profil 1987. 141 s. OC 505/21/85.8 48-031-87.

BARTOŠ, F. *Lid a národ: sebrané rozpravy národopisné a literární*. 1. vyd. Ve Velkém Meziříčí: J.F. Šašek, 1891

BUŠEK, B., TURON, J. *Těšínské Beskydy*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1957, s. 5-13. ISBN 41 820-56.

CICHÁ, I. *Beskydské gruně za Olzou a Vislou: Beskidzkie gronie za Olzą i Wisłą*. Vyd. 1. Bystřice: Regio, 2011, 253 s. Publikace Slezského ústavu Československé akademie věd v Opavě, sv. 55. ISBN 978-80-904230-5-3.

ČERŇANSKÝ, M. Lidová architektura. *Salašnické stavby* [online]. 2012 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/architektura-historie/stavby-typy/koliba-kosar-pajta.htm>

ČIHAŘ, M. *Naše hory*. 1. vyd. Praha: Cesty, 2002, 278 s. ISBN 80-718-1760-0.

ČÍZEK, L., KONVIČKA, M. *Pastva jako prostředek údržby trvalých travních porostů v chráněných územích: Pastva a biodiverzita*. Praha: Výzkumný ústav rostlinné výroby, 2006. ISBN 80-86555-76-3.

ČUNDERLÍKOVÁ, J. et al. *Pasienkové využitie travných porastov v chove polygastrických zvierat pri súčasnom udržiavaní kultúrneho rázu krajiny*. In.: Zborník referátov z odobroného seminára Ošetrovanie a obnova trávnych porastiv – dožitá súčasť krajiny tvorby, Štrba, 2003, s. 28-37.

DAVID, P., SOUKUP, V. *Valašsko - Vsetínské vrchy*. 1. vyd. Praha: S, c2001, 95 s. Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku. ISBN 80-860-5096-3.

DEMEK, J. et al. *Zeměpisný lexikon ČSR: Hory a nížiny*. Praha: Academia, 1987, 584 s.

HABŠUDA, J. Salašnické stavby. *Salašnictví* [online]. 2012 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.salasnictvi.cz/>

HEJCMAN, M., MLÁDEK, J. *Pastva jako prostředek údržby trvalých travních porostů v chráněných územích: Typy pastevně využitých TTP dle katalogu biotopů ČR*. Praha: Výzkumný ústav rostlinné výroby, 2006. ISBN 80-86555-76-3.

HEJCMAN, M., PAVLŮ, V. *Pastva jako prostředek údržby trvalých travních porostů v chráněných územích: Historie pastevního obhospodařování*. Praha: Výzkumný ústav rostlinné výroby, 2006. ISBN 80-86555-76-3.

HORÁK, F. et al. *Ovce a jejich chov*. Praha: Brázda, 2007. ISBN 80-209-0323-3.

HRUBAN, Robert. Moravské Karpaty. *Geomorfologie a geologie* [online]. 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://moravske-karpaty.cz/index.htm>

Chráněná krajinná oblast Beskydy. Ostrava: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1979.

KALAB, J. Těšínsko. *Nigriniho mapa Těšínska*. 2001, č. 2, s. 1-7.

KÁŇA, O. *Těšínsko v Polsko - Československých vztazích 1918 - 1939*. Ostrava: Profil, 1970, s. 20. ISBN 48-28-70.

KUNZ, L. *Rolnický chov ovcí a koz*. 1. vyd. Ilustrace Karel Langer. Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě, 2005, 330 s. Rolnictví na východní Moravě od baroka do II. světové války, sv. 2. ISBN 80-239-4460-6.

LANGER, J. et al. *Beskydy: stavby a život v nich*. Vyd. 1. Třinec: Wart, 2011, 271 s. ISBN 978-809-0507-906.

MACŮREK, J. *Valaši v západních Karpatech v 15.–18. století*. Vyd. 1. Ostrava 1959.

MALICKI, L. *Zarys kultury materialnej górali śląskich. Materiały do kultury społecznej górali śląskich*. Katowice: Muzeum Śląskie, 2004, 175 p., [8] p. of plates. ISBN 83-874-5582-2.

NAJBRT, P. *Beskydy a Valašsko*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1978. 300 s. ISBN 27 – 044- 78.

NĚMEC, J. *Vodstvo a podnebí v České republice v souvislosti se změnou klimatu*. Praha: Pro Ministerstvo zemědělství ČR vydal Consult, 2009, 230 - 233. ISBN 80-903482-7-0.

ONDRUCH, T. Informace pro chovatele ovcí. *Pasme ovce, Valaši*. 2002, č. 2.

PAVELKA, J., TREZNER, J. *Příroda Valašska (okres Vsetín)*. Vsetín: Český svaz ochránců přírody, 2001, 488 s., 64 s. obr. příl. ISBN 80-238-7892-1.

PITRONOVÁ, B. *Těšínské Beskydy na sklonku feudalismu: salašnictví a lesní hospodářství v Těšínských Beskydách na přelomu 18. a 19. století*. 1. vyd. V Brně: Universita J.E. Purkyně, 1968, 191 s., 22 s. obr. příl. Publikace Slezského ústavu Československé akademie věd v Opavě, sv. 55.

PODOLÁK, J. *Tradičné ovčiarstvo na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1982.

Sekcja Ludoznawcza *„Salasznictwo w Beskidach*. Editor Leszek Richter, Jan Szymik. Czeski Cieszyn, 2005, 43 s.

QUITT, E. Charakteristika klimatických oblastí. *Klimatické regiony ČR* [online]. 1971 [cit. 2013-04-25]. Dostupné z: <http://www.ovocnarska-unie.cz/web/web-sispo/klimreg/tabreg.html>

SCHULHAUSER, T. *Kozubowa*. 1. vyd. Vendryně: Beskydy, 2009, 134 p. ISBN 978-80-904165-4-3.

SKALICKÝ, V. *Regionálně fytogeografické členění*. In: Hejný S. Slavík B.: Květena ČSR I., Academia, Praha, 110 s.

STRNADEL, J. *Beskydy*. Praha: orbis, 1974, 15-16 s. ISBN 11-016-74.

SZYMIK, J., RICHTER L. *Wołoskie dziedzictwo Karpat*. Czeski Cieszyn: Sekcja Ludoznawcza ZG PZKO, 2008, 131 p. ISBN 978-802-5426-166.

ŠÁCHA, V. *Kulturní dědictví Jablunkovska: Karpatské dědictví*. 2010, 73 s. Dostupné z: http://www.karpatskededictvi.cz/images/KULTURN_DDICTV_JABLUNKOVSKA.pdf

ŠIMKOVÁ, K. Toulavá kamera. *Beskydské šelmy* [online]. 2009 [cit. 2013-04-19].

Dostupné z: http://toulavakamera.ct24.cz/article.asp?article_id=2323

ŠPAČEK, F. et al.,. *Atlas plemen hospodářských zvířat*. Praha: státní zemědělské vydání, 1987. ISBN 07-104-87.

ŠTASTNÝ, J. *Tradiční zemědělství na Valašsku*. 1. vyd. © Universita Karlova, 1971.

ŠTIKA, J. *Etnografický region Moravské Valašsko, jeho vznik a vývoj*. Ostrava: Profil, 1973. 87 s.

ŠTIKA, J. *Valaši a Valašsko: o původu Valachů, valašské kolonizaci, vzniku a historii moravského Valašska a také o karpatských salaších*. Vyd. 1. V Rožnově pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě, 2007, 237 s. ISBN 978-802-5408-360.

Těšínsko. Vyd. 1. Editor Ivo Stolařík, Jaroslav Štika, Věra Tomolová. V Šenově u Ostravy: Tilia, 1997, 357 s. ISBN 80-861-0101-0

TOLASZ, R. *Atlas podnebí Česka: Climate atlas of Czechia*. 1. vyd. =. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, [256] p. ISBN 80-244-1626-3

Valašské muzeum v přírodě. *Něco o krásném kraji zvaném Valašsko v Moravskoslezských Beskydech*. [online]. 2010 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: <http://www.vmp.cz/cs/navstevnici-prohlidka-muzea/o-muzeu/o-valassku/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Vyobrazení Valacha z okolí Sibiu (vlevo); vyobrazení karpatského Gorala (vpravo) (Štika, 2007) .....</i>	<i>14</i>
<i>Obrázek 2: Kresba života na salaši z výřezu Nigriniho mapy (Nigrini, 1724).....</i>	<i>17</i>
<i>Obrázek3: Koliba - srub (Habšuda, 2012) .....</i>	<i>19</i>
<i>Obrázek 4: Koliba – polosrub (Habšuda, 2012) .....</i>	<i>20</i>
<i>Obrázek 5: Košár (Habšuda, 2012).....</i>	<i>20</i>
<i>Obrázek 6: Pajta (Habšuda, 2012).....</i>	<i>21</i>
<i>Obrázek 7: Geomorfologické vymezení Jablunkovské brázdy(Hruban, 2013) .....</i>	<i>23</i>
<i>Obrázek 8: Geomorfologické vymezení Jablunkovského mezihoří (Hruban, 2013).....</i>	<i>24</i>
<i>Obrázek 9: Geomorfologické rozdělení Slezských Beskyd (Hruban, 2013) .....</i>	<i>25</i>
<i>Obrázek 10: Geomorfologické rozložení Moravskoslezských Beskyd (Hruban, 2013) .....</i>	<i>26</i>
<i>Obrázek 11: Zakreslené znaky salašnicví, které byly objeveny při průzkumu terénu (Gogole earth, 2013) .....</i>	<i>32</i>
<i>Obrázek 12: Vyobrazení Tešínska pomocí Nigriniho mapy (Nigrini, 1724) .....</i>	<i>53</i>

SEZNAM FOTOGRAFIÍ

<i>Fotografie 1: Lesní napájecí žlab Plyntriska nacházející se v lesním úbočí pod Velkou Čantoryjí (Bartošová, 2012)</i>	44
<i>Fotografie 2: Rozpadlá koliba pod Velkou Čantoryjí (Czantoria Wielka) nacházející se na polské straně (Bartošová, 2012)</i>	44
<i>Fotografie 3: Pastvina pod Velkou Čantoryjí, kde vyskytuje kýchavice bílá lobelova (Veratrum lobelianum), která byla dříve využívána jako léčivá bylina (Bartošová, 2012)</i>	45
<i>Fotografie 4: Vysázena monokultura smrku (Picea) pod Velkou Čantoryjí, kde probíhala dříve lesní pastva (Milerski, 2012)</i>	45
<i>Fotografie 5: Zimarka (šopa) pod Gruničkým v oblasti obce Nýdku (Milerski, 2012)</i>	46
<i>Fotografie 6: Pastvina pod Gruničkým, se semenáčky javoru mleč (Acer platanoides) (Bartošová, 2012)</i>	46
<i>Fotografie 7: Bývalá lesní pastvina pod Velkou Čantoryjí, která je dnes zarostlá keřovým a stromovým patrem (Bartošová, 2012)</i>	47
<i>Fotografie 8: Bývala lesní pastvina s hrbolatou torzou starého buku lesního (Fagus sylvatica) (Bartošová, 2012)</i>	47
<i>Fotografie 9: Novější zimarka (šopa) na pastvině pod Gruničkým (2) v oblasti obce Nýdku (Bartošová, 2012)</i>	48
<i>Fotografie 10: Výskyt kopřivy žáhavky (Urtica urens) v místech, kde mohl být postaven košár a docházelo zde ke „košárování“ (Bartošová, 2012)</i>	48
<i>Fotografie 11: Zimarka na Kolybiskach v údolí Hluchavé v částečné rekonstrukci (Bartošová, 2012)</i>	49
<i>Fotografie 12: Zimarka na Kolybiskach (2) v údolí Hluchavé, která je necitlivě vyzděna a probíhá zde rekonstrukce na rekreační chatu (Bartošová, 2012)</i>	49
<i>Fotografie 13: Dojení ovcí u košáru vyrobeného z tyčoviny na salaši pod Javorovým (archiv muzea Český Těšín, 40. léta 20. století)</i>	50
<i>Fotografie 14: Salaš na Hradové pod Lysou horou byla zbytkem po zalesnění původních pastvin (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století)</i>	50
<i>Fotografie 15: Pastva ovcí na hoře Radhošť (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století)</i>	51
<i>Fotografie 16: Pastva ovcí na salaši pod horou Radhošť (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století)</i>	51

<i>Fotografie 17: Pasení ovcí na Hradové pod hřebenem Lysé hory (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století).....</i>	<i>52</i>
<i>Fotografie 18: Salaš na Kozubové; trubením na fujaru se signalizoval čas návratu stáda k dojení (archiv muzea Český Těšín, kol. roku 1940) .....</i>	<i>52</i>
<i>Fotografie 19: Pohled na stádo ovcí při přehánění na jinou pastvinu u chaty na Velké Čantoryji (archiv muzea Český Těšín, léta 20. toletí).....</i>	<i>53</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: GPS souřadnice dochovaných znaků po pastevečtví a salašnictví (Bartošová, 2013)</i>	31
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Fotografie 1: Lesní napájecí žlab Piyntřiska nacházející se v lesním úbočí pod Velkou Čantoryjí (Bartošová, 2012)

Fotografie 2: Rozpadlá koliba pod Velkou Čantoryjí (Czantoria Wielka) nacházející se na polské straně (Bartošová, 2012)

*Fotografie 3: Pastvina pod Velkou Čantoryjí,, kde vyskytuje kýchavice bílá lobelova (*Veratrum lobelianum*), která byla dříve využívána jako léčivá bylina (Bartošová, 2012)*

*Fotografie 4: Vysázena monokultura smrku (*Picea*) pod Velkou Čantoryjí, kde probíhala dříve lesní pastva (Milerski, 2012)*

Fotografie 5: Zimarka (šopa) pod Gruničkým v oblasti obce Nýdku (Milerski, 2012)

Fotografie 6: Pastvina pod Gruničkým, se semenáčky javoru mleč (Acer platanoides) (Bartošová, 2012)

Fotografie 7: Bývalá lesní pastvina pod Velkou Čantoryjí, která je dnes zarostlá keřovým a stromovým patrem (Bartošová, 2012)

Fotografie 8: Bývala lesní pastvina s hrbolatou torzou starého buku lesního (Fagus sylvatica) (Bartošová, 2012)

Fotografie 9: Novější zimarka (šopa) na pastvině pod Gruničkým (2) v oblasti obce Nýdku (Bartošová, 2012)

Fotografie 10: Výskyt kopřivy žáhavky (Urtica urens) v místech, kde mohl být postaven košár a docházelo zde ke „košárování“ (Bartošová, 2012)

Fotografie 11: Zimarka na Kolybiskach v údolí Hluchavé v částečné rekonstrukci (Bartošová, 2012)

Fotografie 12: Zimarka na Kolybiskach (2) v údolí Hluchavé, která je necitlivě vyzděna a probíhá zde rekonstrukce na rekreační chatu (Bartošová, 2012)

Fotografie 13: Dojení ovcí u košáru vyrobeného z tyčoviny na salaši pod Javorovým (archiv muzea Český Těšín, 40. léta 20. století)

Fotografie 14: Salaš na Hradové pod Lysou horou byla zbytkem po zalesnění původních pastvin (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století)

Fotografie 15: Pastva ovcí na hoře Radhošť (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století)

Fotografie 16: Pastva ovcí na salaši pod horou Radhošť (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století)

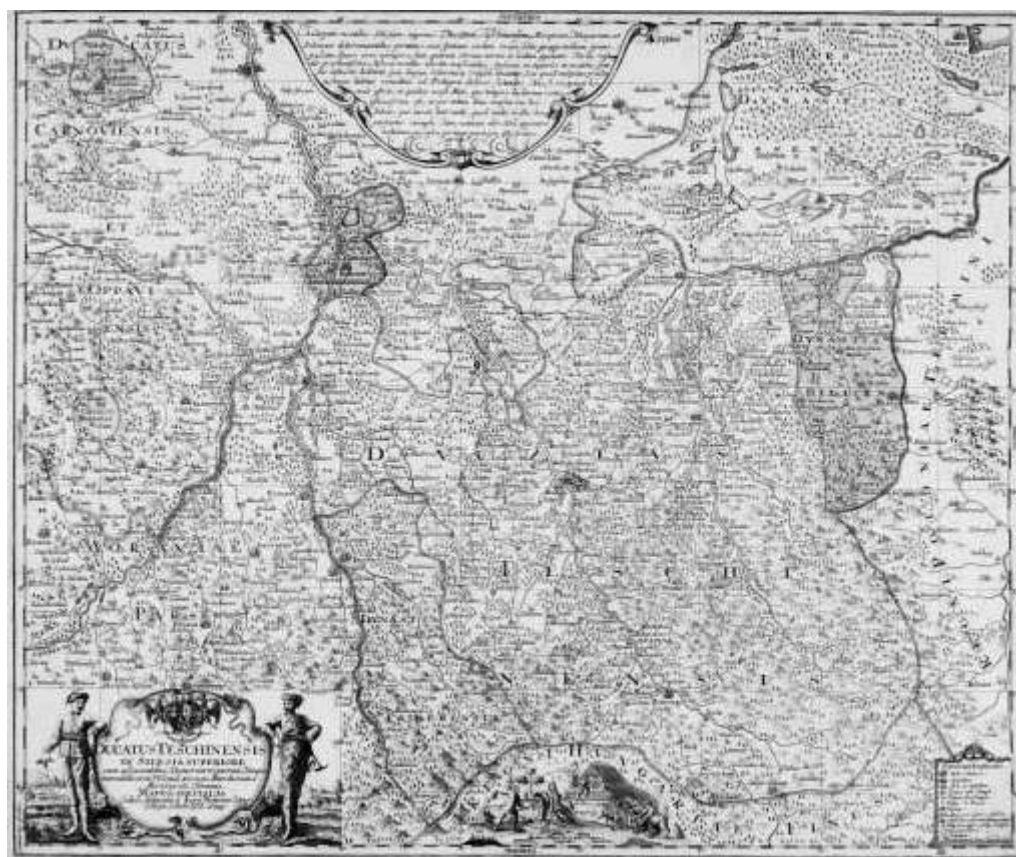
Fotografie 17: Pasení ovcí na Hradové pod hřebenem Lysé hory (archiv muzea Český Těšín, 30. léta 20. století)

Fotografie 18: Salaš na Kozubové; trubením na fujaru se signalizoval čas návratu stáda k dojení (archiv muzea Český Těšín, kol. roku 1940)

Fotografie 19: Pohled na stádo ovcí při přehánění na jinou pastvinu u chaty na Velké Čantoryji (archiv muzea Český Těšín, léta 20. letí)

Obrázek 12: Vyobrazení Tešínska pomocí Nigriniho mapy (Nigrini, 1724)